

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for Naturstyrelsens arealer

i Natura 2000-område nr. 49
Gudenå og Gjern Bakker

Titel:

Natura 2000-plejeplan for
Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-
område nr. 49 Gudenå og Gjern Bakker

Udgiver:

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk

År:

2012

Foto:

Forside: Lasse Werling

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse
G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

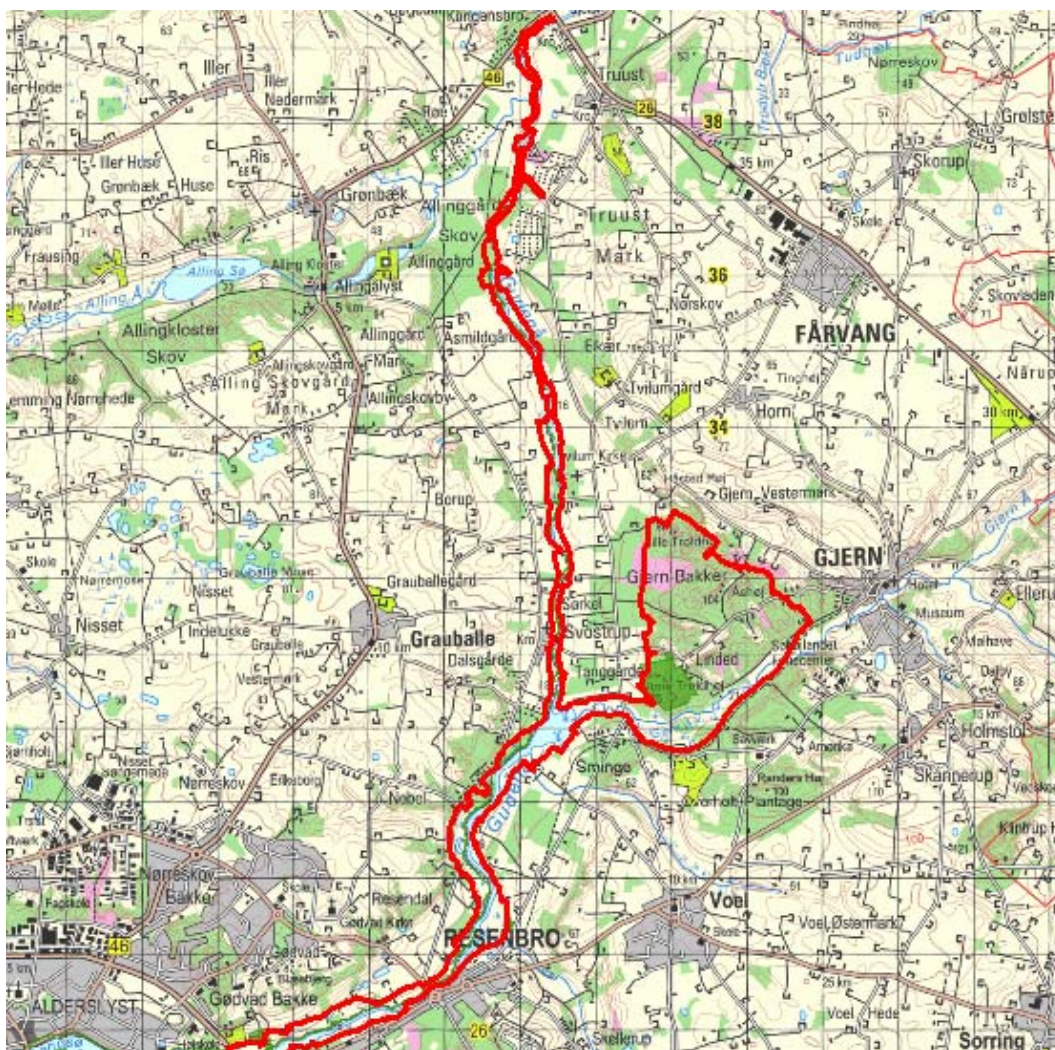
978-87-7279-919-3

Må citeres med kildeangivelse.

Generelt

Naturstyrelsen har udarbejdet Natura 2000-planer for 246 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N49 *Gudenå og Gjern Bakker* og vedrører Naturstyrelsens arealer på 47 ha.

Billede 1 Oversigt over Natura 2000-områdets afgrænsning (rød streg) og styrelsens arealer (stærk grøn farve) i området. (Gjern Bakker + træksti langs åen)

I denne plejeplan er arealer og indsats opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper, skovnaturtyper og arter. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan.

For supplerende læsning henvises til driftplanen:

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Skov/Statsskovene/Drift/Driftsplan/Soehoejlandet/>

Naturstyrelsen skal udarbejde et resumé af plejeplanen, som skal indgå i en kommunal/statslig Natura 2000-handleplan. Dette resumé er indsat som bilag 1.

Der er udarbejdet en såkaldt miljøvurdering ("SMV") af plejeplanen. Den er indsat som bilag 2.

Plejeplanen skal senest være gennemført med udgangen af år 2015, dog 2021 for skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.

Områdebeskrivelse

Natura 2000 området består af ånære dele Gudenådalen fra Silkeborg til Kongens bro + nedre dele af Gjern Å og hede og skovområderne omkring Gjern Bakker. Det er således to meget forskellige landskaber der indgår. Ådalen er selve vandløbet med nogle af de tilgrænsende fugtige enge under forskellig grader af tilgroning fra åbne græsningsenge over mod elle- askeskov. Gjern bakker er områder med gammelt løvskovskrat af stævneede eg og bøg. Derimellem er der på gammel hede plantet en del nåletræ. Imellem disse ligger rester af heder, både tørre på bakkerne og meget våde heder og trykvandsmoser.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På Naturstyrelsens hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Indenfor området ejer Naturstyrelsen 47 ha. I ådalen ejes den historiske træksti, men ikke de tilstødende engarealer.

Omkring store Troldhøj ejes et areal på ca. 33 ha. Her veksler bevoksningen mellem gammel stævningsskov, hede og opgivne marker i forskellig grader af tilgroning fra hede mod egekrat.

I heder og egekrat findes en del østlige forekomster af planter de har deres hovedudbredelse mod vest som som hønsebær, hedemelbærris og den lave form for gyvel.

Omkring udsigtspunktet Store Troldhøj holdes et delareal åben af landskabelige og udsigtsmæssige årsager. Dog overholdes også her en del spredte træer især af hensyn til flere ret sjældne insekter.

Tabel A Naturtyper og arter i plejeplanen

Naturtype/art	Nr.	Navn	Areal ejet af NST (ca. ha)
Lysåbne naturtyper	4030	Tør hede	11
			11
Skovnaturtyper	91D0	Skovbevokset tørvemose	1
			1
Ialt			12
(Levesteder for) arter	1166	Stor vandsalamander	Ikke vurderet

Tabel A viser Naturstyrelsens arealer med naturtyper i området. Desuden vises de arter fra udpegningsgrundlaget, der forekommer (eller som potentielt vil kunne indfinde sig med den rette forvaltning) i Naturstyrelsens del af området.

Udtrykket "Ikke vurderet" vidner om, at der ikke findes nogen arealregistrering for arter.

Mål og plejetiltag

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens mål for lysåbne naturtyper, skovnaturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af pleje/drift, som styrelsen forventer at anvende. På et givent areal kan der forekomme mere end én slags pleje/drift, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens bud på omfanget af de enkelte plejetiltag.

❖ Lysåbne naturtyper

Der foretages *løbende* pleje ved f.eks. afbrænding (på sigt suppleret ved rydning) efter behov af tør hede. Ikke hele det kortlagte hedeareal er plansat drevet således – det skyldes at der formodes at være en kortlægningsfejl, hvorved ca. 3 ha af den kortlagte hede reelt er skov (som tidligere er udlagt urørt i medfør af Naturskovsstrategien) og ikke en lysåben naturtype.

Tabel B Mål for lysåbne naturtyper

		Periodens mål	Ha (ca.)
4030	Tør hede	Naturtypebevarende pleje	8

Tabel C Pleje af hensyn til lysåbne naturtyper

		Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
4030	Tør hede	Afbrænding	nyt	8

I tabel C er der en opdeling til to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at tiltaget skal gennemføres.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der først er blevet fastlagt med denne plejeplan.

❖ Skovnaturtyper

Skovnaturtyper sikres ved en skovnaturtypebevarende drift og pleje, og ca. 1 ha omfattes af en såkaldt basissikring ([link til definition](#)). Der sker en supplerende sikring ved bevarelse af et antal store træer til henfald på arealet.

Tabel D Mål for skovnaturtyper

		Periodens mål	Ha (ca.)
91D0	Skovbevokset tørvemose	Sikring af naturtypen	1
		Skovnaturtypebevarende drift	1

Tabel E Forvaltning af skovnaturtyper

		Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
91D0	Skovbevokset tørvemose	Basissikring af skovnaturtyper	nyt	1
		Bevarelse af 3-5 store træer pr. ha til henfald	eksisterende	1

I tabel E er der en opdeling til to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at tiltaget skal gennemføres.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der først er blevet fastlagt med denne plejeplan.

❖ Arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af indsatsen for naturtyperne i området. I nogle tilfælde kan der være behov for en særlig artsindsats. Disse tiltag fremgår af tabel G.

	Periodens mål
1166 Stor vandsalamander	Sikring af artens levested

Tabel F Mål for arter

Tabel G Specifik artspleje

	Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Antal enheder	Enhed
1166 Stor vandsalamander	Restaurering af vandhuller/søer	nyt	1	stk

I tabel G er der en opdeling til to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at tiltaget skal gennemføres.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der først er blevet fastlagt med denne plejeplan.

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at stor vandsalamander får 1 ynglevandhul mere.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N49 Gudenå og Gjærn Bakker

Indenfor området ejer Naturstyrelsen 47 ha. I ådalen ejes den historiske træksti men ikke de tilstødende engarealer.

Omkring store Troldhøj ejes et areal på ca. 33 ha. Her veksler bevoksningen mellem gammel stævningsskov, hede og opgivne marker i forskellig grader af tilgroning fra hede mod egekrat.

I heder og egekrat findes en del østlige forekomster af planter de har deres hovedudbredelse mod vest som som høsebær, hedemelbærris og den lave form for gyvel.

Omkring udsigtspunktet Store Troldhøj holdes et delareal åben af landskabelige og udsigtsmæssige årsager. Dog overholdes også her en del spredte træer især af hensyn til flere ret sjældne insekter.

Tabel a Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i området

Naturtype	Nr.	Navn	Areal ejet af NST (ca. ha)
Lysåbne naturtyper	4030	Tør hede	11
			11
Skovnaturtyper	91D0	Skovbevokset tørvemose	1
			1
Ialt			12

Indsats for naturtyperne

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 2 tabeller:

- Lysåbne naturtyper
- Skovnaturtyper

I tabel b og c skelnes mellem "Eksisterende driftsplan mv." og "Nyt", da der allerede ifølge driftsplaner m.m. for styrelsens arealer skal ske en drift/pleje, der bidrager til at gennemføre plejeplanen.

Tabel b Planlagt indsats for lysåbne naturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Afskrælning eller afbrænding	nyt	8
		8

Tabel c Planlagt indsats for skovnaturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	nyt	1
		1
Bevarelse af store træer til henfald	eksisterende	1
		1

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Herudover planlægger Naturstyrelsen en særlig indsats for stor vandsalamander som fremgår af tabel e.

Tabel e Planlagt indsats for arter *udover* indsatsen for naturtyperne

	Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Enhed	Antal enheder
1166 Stor vandsalamander	Indsats for vandhuller/søer	nyt	stk	1

I tabel e er der en opdeling til to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at tiltaget skal gennemføres.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der først er blevet fastlagt med denne plejeplan.

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at antallet af levesteder for stor vandsalamander øges med 1 stk. yngledam.

Bilag 2: Miljøvurdering af Natura 2000-plejeplanen

Den enkelte plejeplan skal i henhold til lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 om miljøvurdering af planer og programmer have sin egen miljørapport. Rapporten skal indeholde de oplysninger, der følger af bilag 1 i loven.

Der er også udarbejdet en miljøvurdering af Natura 2000-planen, som ligger på Naturstyrelsens hjemmeside: [Miljørapport for Natura 2000-planen](#)

a) Planens indhold og hovedformål samt andre relevante planer

❖ Indhold

Det primære indhold i plejeplanen for Naturstyrelsens areal er en oversigt over planperiodens mål og plejetiltag for naturtyper og arter på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag.

❖ Formål

Plejeplanens formål er at udmønte Natura 2000-planen på Naturstyrelsens andel af Natura 2000-området. Indsatsen i 1. planperiode skal sikre eksisterende naturværdier på udpegningsgrundlaget og indlede en proces, der genopretter eventuel akut truet natur under hensyntagen til eventuelle modstridende naturinteresser.

❖ Relevante planer

Plejeplanen følger op på Natura 2000-planen for området. Udover at være omfattet af plejeplanen, er Naturstyrelsens arealer også underlagt andre interne retningslinjer for arealforvaltningen. I det omfang der måtte være modstrid mellem dem og plejeplanen, vil plejeplanen blive fulgt.

De statsejede arealer ligger omkring Store Troldhøj.

Den sydvestlige del af Gjærn Bakker er fredet, og inden for fredningen er der på hedearealet ved St. Troldhøj foretaget rydning af opvækst, men også bevaret en del spredt træopvækst af hensyn til flere sjældne insektarter, herunder 2 bladbillearter, der er på rødlisten, soldatertægen, som her har sit måske eneste levested i Danmark - samt en glassværmerart.

Ligeledes er der udlagt mindre skovarealer som urørt skov.

b) Nuværende miljøstatus og nul-alternativet

Områdets nuværende miljøstatus er gennemgået i Natura 2000-planen for det aktuelle område, hvorfor der henvises til denne.

Hvis ikke plejeplanen for 1. planperiode iværksættes, kan der forventes en fortsat fragmentering i en række naturtyper og levesteder for arter kræver vedvarende drift for at sikre og opretholde gunstig bevaringsstatus. Det gælder især tør hede, og dertil knyttede arter som markfirben. For stor vandsalamander er største problem manglende egnede ynglesteder som til en vis grad vil afhjælpes af planen. For de øvrige arter på udpegningsgrundlaget er plejen eller ej neutral på statens arealer.

c) Miljøforhold i områder, der kan blive væsentligt berørt af plejeplanen

Plejeplanen vil påvirke forekomsten af åbne naturtyper og skov.

Dette vil påvirke områdets rekreative muligheder.

På grund af det bakkede terræn vil hydrologien stort set ikke påvirkes fra statens arealer.

d) Eksisterende miljøproblemer

Der er en række trusler mod naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag, herunder tilgroning og fragmentering. Truslerne er systematisk beskrevet i Natura 2000-planen for området, hvorfor der henvises til denne.

e) Relevante internationale miljøbeskyttelsesmål

Plejeplanen er en udmøntning af EU's habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiver implementeret i dansk lov via miljømålsloven og skovloven. Plejeplanen vil sikre, at areal og tilstand af naturtyper på udpegningsgrundlaget, samt levesteder for arter på udpegningsgrundlaget, ikke går tilbage eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter.

I henhold til EU's vandrammedirektiv er det overordnede mål at naturlige vandforekomster opnår "god tilstand". Direktivet er implementeret via miljømålsloven og skal realiseres med vandplanerne. Arbejdsdelingen mellem vandplanerne og Natura 2000-planerne (og dermed plejeplanerne) er således, at vandplanlægningen tager sig af vandkvalitet i vandløb, større søer, kystvande og fjorde, mens Natura 2000-planlægningen tager sig af småsøer og hydrologien på naturarealer som f.eks. rigkær og andre engarealer.

Natura 2000-direktiverne er blandt EU's bidrag til gennemførelsen af en række internationale biodiversitetskonventioner som f.eks. Ramsar-konventionen, Bern-konventionen og Bonn-konventionen, samt delmål 11 og 12 blandt de 20 delmål som blev vedtaget ved partsmødet i FN's biodiversitetskonvention i Nagoya i 2010 (Aichi-målene). Delmål 11 og 12 omhandler netop beskyttelse af naturområder og arter.

f) Planens indvirkning på miljøet

Planens indvirkning på	Påvirkes	Ingen væsentlig påvirkning	Redegørelse for indvirkning
Biologisk mangfoldighed	X		Den biologiske mangfoldighed knyttet til naturtyper på udpegningsgrundlaget sikres og øges via pleje af naturtypen tør hede. Den biologiske mangfoldighed tilknyttet egekrat vil ikke blive påvirket idet sådanne arealer opretholdes på større områder og forbedres via rydning af uønsket nåletræsvekst. Arter særlig tilknyttet enestående birke på hedeskrænten sikres ved at overholde en del af disse træer i heden. Restaurering af et enkelt gammelt vandhul vil forhåbentlig tilbyde yngleplads til stor

			<p>vandsalamander, der har gode landområder i egekrattet. Den planlagte drift og pleje fastholder og/eller genopretter naturtyperne på udpegningsgrundlaget med deres karakteristiske arter. Genopretningen af naturtyperne vil typisk ske på bekostning af mere artsfattige og "trivielle" naturtyper.</p>
Befolkningen	X		<p>Mulighederne for rekreative oplevelser i tilknytning til området sikres eller forbedres via et forbedret naturgrundlag.</p>
Menneskers sundhed		X	
Fauna og flora	X		<p>Eventuelle konsekvenser for rødlistede arter, gullistede ansvarsarter eller bilag IV-arter kendt fra natura 2000 området Gjern Bakker. På udpegningsgrundlaget er 4 arter hvoraf de tre især er knyttet til vand, som er irrelevant her. Kun stor vandsalamander udnytter området. For dem vil tiltagene være enten neutrale eller positive. Spidssnudet frø udnytter området marginalt som sommeropholdssted, og vil ikke påvirkes. En række arter er særlig knyttet til enestående birke og opvækst i heden. Det gælder flere bladbiller og soldatertægen <i>Rhinocorus annulatus</i>. De er afhængig af en afbalanceret pleje da de hverken kan trives i helt ryddede områder men heller ikke i skov som er alternativet. Det vil ikke kunne undgås at de på mikroplan vil påvirkes men summen er neutral til positiv. Markfirben var tidligere udbredt i området. De vil få en positiv effekt af plejen. For flagermus generelt gælder at arterne skal have både dagskjul og jagtområder. Skovbryn er der ofte gode jagtområder og det skønnes at deres potentielle jagtområde ikke vil påvirkes væsentligt. En mindre forekomst af plettet gøgeurt vil muligvis få forbedrede forhold af de påtænkte plejeindgreb, men effekten vil sandsynligvis være minimal.</p>
Jordbund		X	
Vand		X	
Luft		X	
Klimatiske faktorer		X	
Materielle goder	X		<p>Store Trolldhøj i området er en kendt udflugtsmål. Pleje af området vil sikre at her fortsat er en smuk udsigt og de bedst mulige adgangsmuligheder hertil. Den turistmæssige værdi vil således forbedres ved tiltaget.</p>

Træer der skal delvis ryddes er uden skovbrugsmæssig værdi. De vil om muligt blive brugt til flis men er uden særlig økonomisk værdi nu eller kunne forventes at blive det fremover.

Landskab X

En mere lysåben drift af området vil gøre det muligt bedre at opleve landskabets storslåethed,

Kulturarv, herunder kirker X

Arkitektonisk arv X

Arkæologisk arv X

g) Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Plejeplanen forventes ikke at få negative konsekvenser for miljøet, men vil derimod sikre og forbedre områdets naturgrundlag, med fokus på arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget. Der vurderes derfor ikke at være behov for foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet.

h) Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

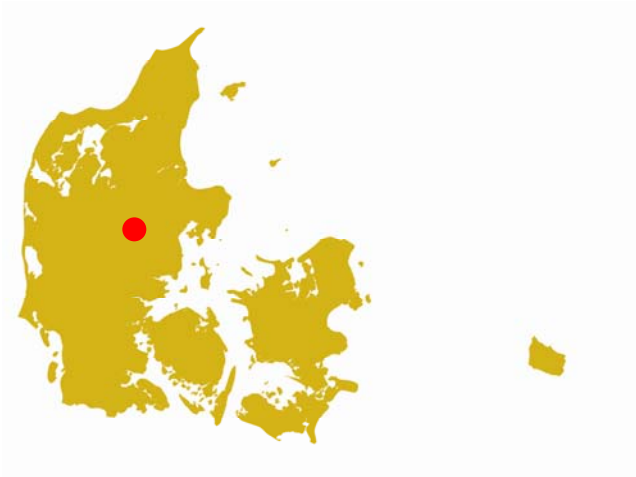
i) Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

j) Ikke-teknisk resume

I medfør af lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 er der foretaget en miljøvurdering af plejeplanen for Naturstyrelsens arealer i område N49 *Gudenå og Gjærn Bakker*. Plejeplanens formål er at udmønte Natura 2000-planen for de pågældende arealer ved at sikre eller forbedre tilstand og bevaringsprognose for de arter og naturtyper, området er udpeget for at beskytte. Hvis ikke plejeplanen iværksættes, kan det forventes at området langsomt vil bevæge sig mod mere skovpræget, hvad der vil betyde at de lysåbne områder yderlig fragmenteres og arter tilknyttet disse landskabstyper vil forsvinde.

Plejeplanen forventes at kunne sikre og udbygge de lysåbne naturtyper, naturtyper der generelt er i tilbagegang i Danmark og som er på områdets udpegningsgrundlag. Samtidig vil tiltagene sikre muligheden for at opleve de storslåede istidslandskab og landskabsformer, der ellers skjules af tilgroning.

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Haraldsgade 53
DK-2100 København Ø
Tlf.: (+45) 72 54 30 00

www.nst.dk